

Theodor Herzl, afbildet på et israelsk frimærke. I forbindelse med afholdelsen af den første verdenszionistkongres i 1897, fremsatte Herzl et ønske om, at jøderne ville få deres egen stat inden der var gået 50 år. En forudsigtelse, der på daværende tidspunkt virkede fuldstændig urealistisk. Men 51 år senere blev staten Israel etableret.

Zionisme omsættes til en handlingsplan

Herzl nævnte både Uganda og Argentina som muligheder, men først og fremmest forhandlede han med tyrkerne om oprettelsen af en jødisk koloni i Palæstina. Men forhandlingerne førte ingen vegne. Da de europæiske jøders muligheder var uafklarede, gjorde mange jøder det samme som millioner af andre europæere. De udvandrede til Amerika. Ved udbruddet af 1. verdenskrig regner man således med, at der var ca. 1 million jøder bosat i USA.

Der var også jødisk kritik af Herzls zionistiske ideer. Mange vesteuropæiske jøder følte sig slet ikke forfulgte og ville ikke støtte det zionistiske projekt. Men Theodor Herzl var overbevist, og i 1897 stod han i spidsen for den første zionistkongres i Basel, hvor Verdenszionistorganisationen blev oprettet. Her blev der udarbejdet en handlingsplan for jødernes udvandring til Palæstina.

Storbritanniens indtog i Palæstina

1. verdenskrig blev på mange måder en udløsende faktor for Israel-Palæstina-konflikten. Osmannerriget var i alliance med Tyskland og derfor Storbritanniens fjende under krigen. I spidsen for Osmannerriget stod tyrkerne, som generelt undertrykte den store arabiske befolkningsgruppe i riget.

Under krigen indgik Storbritannien derfor en aftale med araberne, om at de skulle støtte briterne imod Osmannerriget. Den engelske højkommisær i Egypten, Henry McMahon (1862-1949), indgik en aftale med den arabiske guvernør, Sharif Hussein (1852-1931). Her gav den britiske regering i al hemmelighed Hussein et løfte om, at anerkende og støtte arabernes uafhængighed i Mellemøsten, dvs. et såkaldt Storarabien.

Briterne førte dog et dobbeltspil, idet de sideløbende forhandlede med Frankrig om Sykes-Picot-aftalen fra 1916. Denne aftale ville medføre, at Storbritannien og Frankrig efter krigen skulle dele Osmannerriget mellem sig. Aftalen blev hemmeligholdt indtil den russiske revolution i 1917.

Balfour-erklæringen og krigens afslutning

Samtidig med de to ovenstående aftaler støttede den britiske udenrigsminister, Arthur Balfour (1848-1930), oprettelsen af det, han kaldte et nationalt hjemsted for det jødiske folk i Palæstina efter krigen. Denne såkaldte Balfour-erklæring legitimerede således jødisk udvandring til Palæstina.

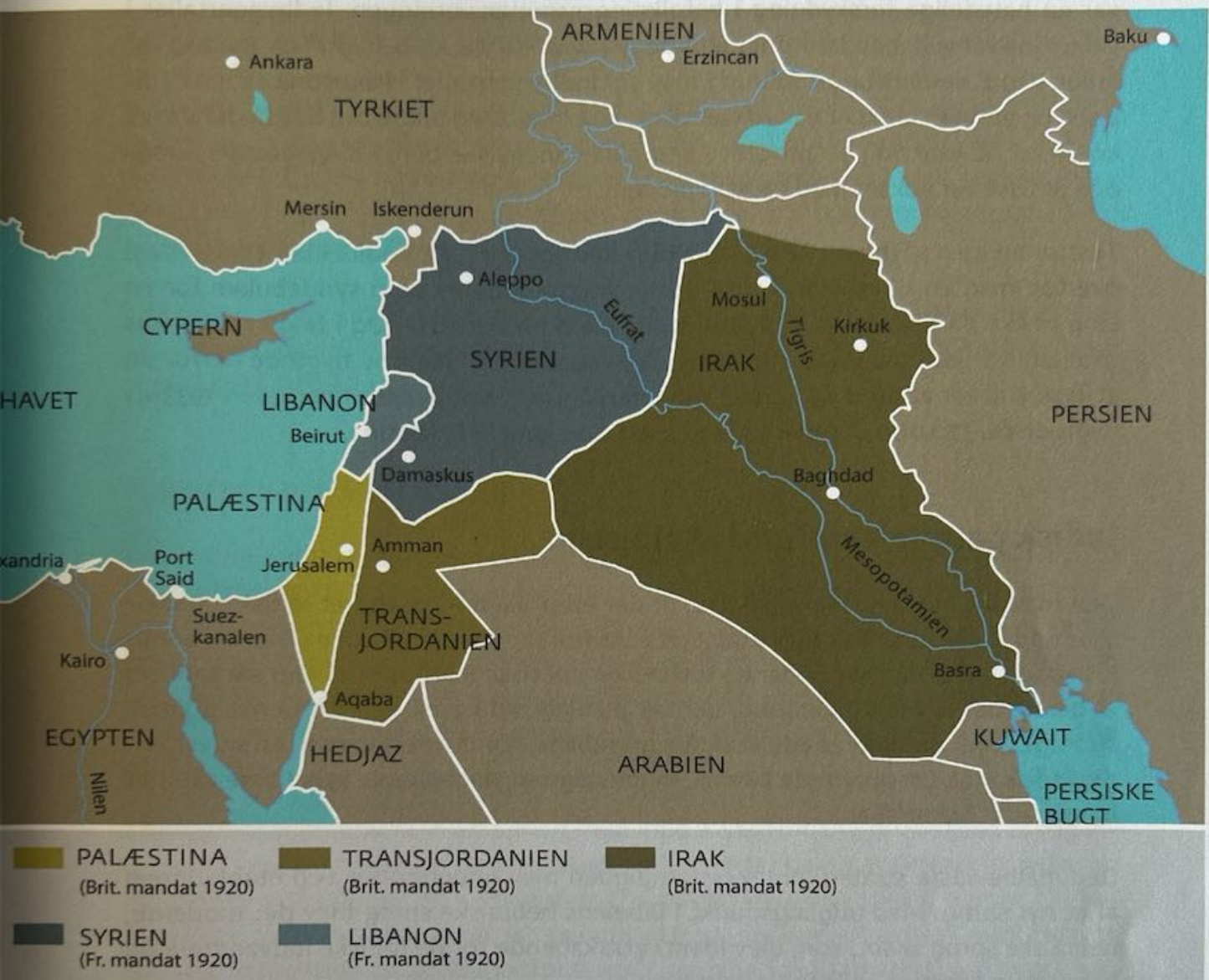
Balfour-erklæringen kunne ikke forenes med de øvrige aftaler og slet ikke med Husseins hensigt om et Storarabien. Med aftalen håbede den britiske regering på, at amerikanerne ville øge deres indsats i 1. verdenskrig, idet mange jøder var bosat i USA.

I krigens sidste år fik Storbritannien et afgørende gennembrud i Mellemøsten. I december 1917 blev Jerusalem indtaget af en fælles front af britiske og arabiske tropper, og de tyrkiske styrker i Palæstina overgav sig. Herefter trængte briterne mod nord, og ved krigens afslutning i november 1918 var Det Osmanniske Rige reelt opløst.

Mandatforordningen for Mellemøsten

Ved krigens afslutning fik det nyoprettede Folkeforbund formelt suveræniteten over de osmanniske besiddelser i Mellemøsten, men det gav henholdsvis Storbritannien og Frankrig mandat til at administrere dem. Mandatforordningen var et kompromis mellem de amerikanske visioner om folkenes selvbestemmelsesret og Storbritanniens samt Frankrigs ønsker om at kontrollere områderne fuldt ud. Reelt blev Sykes-Picot-aftalen derfor grundlaget for mandatforordningen i Mellemøsten. Folkeforbundet vedtog i 1920, at Frankrig fik mandat over det syriske område, som blev opdelt i mandaterne Syrien og Libanon.

Storbritannien fik mandat over Irak og Palæstina, og i 1921 udskilte de området øst for Jordanfloden, Transjordanien (nuværende Jordan), fra det øvrige Palæstina. Den resterende del vest for Jordanfloden, blev efterfølgende benævnt Palæstina-mandatet.

Storbritannien og Frankrig fik hver tildelt mandatområder i Mellemøsten efter 1. verdenskrig. Oprettelsen af mandater kan i vore dage virke besynderlig. Men i praksis var det blot en videreførelse af de europæiske stormagters typiske måde at fordele områder på, når de indtog fremmede dele af verden.

Palæstina-mandatet

Officielt overtog Storbritannien først Palæstina som mandatområde i 1922. Balfour-erklæringen blev indskrevet i mandatforordningen, og det blev fremhævet, at den jødiske indvandring ikke måtte finde sted på bekostning af de bosiddende palæstinensere.

Frem til 2. verdenskrig skete der store forandringer i Palæstina. Den væsentligste var en betydelige forskydning i befolkningssammensætningen. Indbyggertallet i Palæstina var ved mandatorningens begyndelse ca. 752.000, hvoraf ca. 84.000 var jøder. Ved 2. verdenskrigs udbrud i 1939 var indbyggertallet i Palæstina ca. 1,5 millioner, og antallet af jøder var vokset til ca. 464.000. Med andre ord havde der været en vækst på omkring 50 procent i den palæstinensiske befolkningsgruppe, mens den jødiske var vokset med ca. 500 procent.

Tilstrømningen af jøder til Palæstina blev kraftigt øget, da Adolf Hitler (1889-1945) overtog magten i Tyskland i 1933. Hitler brugte jøderne som sydebukke for en lang række dårligheder, bl.a. Tysklands økonomiske krise. Og i følge nazismens racelære var jøderne undermennesker. Hovedparten af jøderne flygtede derfor ud af Tyskland for at opnå sikkerhed mod nazisternes forfølgelser. I perioden 1933-41 flygtede ca. 370.000 til Amerika, og ca. 90.000 kom til Palæstina.

Jødisk parallelsamfund i Palæstina

Den massive indvandring medførte, at der efterhånden opstod et jødisk parallelsamfund i Palæstina. Der blev etableret et jødisk samfund med egen offentlig administration, egne virksomheder og forskellige politiske institutioner. Der var tale om et gennemorganiseret samfund, der var planlagt ud fra en gennemtænkt politisk strategi. Zionisterne ønskede at skabe grundlaget for etableringen af en selvstændig jødisk stat. De oprettede banker, fagbevægelse, dagspresse, sygekasse samt et kooperativt busselskab.

Den målbevidste strategi om selvstændighed blev understøttet ved etableringen af et nyt sprog. Med udgangspunkt i Bibelens hebraiske sprog blev det moderne, hebraiske sprog skabt, som blev identitetsskabende for de jødiske indvandrere og bandt dem sammen til ét folk i Palæstina.

Denne udvikling er en væsentlig del af baggrunden for selve Israel-Palæstinakonflikten. De bosiddende palæstinensere protesterede i stigende grad mod den jødiske indvandring. Dette førte til voldelige sammenstød mellem palæstinenserne og de britiske myndigheder, men også til sammenstød med de jødiske indvandrere. I årene op til 2. verdenskrig tog urolighederne til med Den Arabiske Revolte 1936-39 (side 104).

I 1929 oprettede Verdenszionistorganisationen en afdeling i Palæstina med navnet The Jewish Agency. En nøgleperson i organisationen var David Ben Gurion (1886-1973), som var kommet til Palæstina i 1906. Gruppen af jøder, der kom til Palæstina under den såkaldte anden indvandringsbølge i perioden 1904-1914, fremhæves ofte som Israels pionerer. Og mange af disse indvandrere kom senere til at tilhøre den politiske elite blandt jøderne i Palæstina.

Jødiske stridigheder i Palæstina

Jøderne i Palæstina var uenige om, hvordan man skulle etablere et jødisk nationalt hjemsted, og hvilke midler der skulle anvendes. En fremtrædende russisk zionist, Vladimir Jabotinsky (1880-1940), stiftede fx en mere radikal militant gruppe Irgun Tzvai Leumi (IZL) i 1931. Han accepterede at anvende vold og terror for at opnå selvstændighed (se også Eksempler på jødisk terror, side 44).

Men overordnet bidrog modsætningerne i det jødiske samfund til at skabe grundlag for demokratiske traditioner, og udviklingen af et velfungerende politisk system. Dette fortsatte efter staten Israels oprettelse i 1948.

Kampen om Palæstina

Den omfattende jødiske indvandring og etableringen af et jødisk parallelsamfund i Palæstina skabte mange spændinger og direkte konflikter mellem jøder og palæstinensere. Balfour-erklæringen var bevidst vagt formuleret, og Storbritannien kunne derfor ikke opretholde en balance mellem de åbenlyst modstridende jødiske og arabiske interesser. Palæstinenserne var overbeviste om, at jødernes hensigt var at fordrive dem for at opnå fuld kontrol over hele Palæstina; herunder de muslimske helligsteder.

Den omfattende jødiske indvandring frem mod 2. verdenskrig forløb med et stigende antal voldsepisoder og sammenstød mellem jøder og palæstinensere. Jøder og de jødiske bosættelser blev fx angrebet af palæstinensiske terrorgrupper. De bekæmpede samtidig palæstinensiske landsmænd, der samarbejdede med jøderne (se oversigten Forskellige former for terrorisme, side 39). Etableringen af vagtkorps gav jøderne mulighed for at købe våben. Disse vagtkorps udgjorde desuden grundlaget for opbygningen af et hemmeligt jødisk forsvar, Haganah, som senere blev grundstammen i den israelske hær.

For at reducere risikoen for en yderligere optrapning af konfrontationerne forsøgte de britiske myndigheder at give de to befolkningsgrupper et større medansvar for udviklingen i Palæstina. The Jewish Agency var på dette tidspunkt allerede inddraget som forhandlingspartner.

Palæstinenserne blev først bedre organiseret i løbet af 1930'erne. Muslimernes religiøse overhoved i Jerusalem, Haj Amin al Husseini (1893-1974), stod i 1936 i spidsen for oprettelsen af Den Arabiske Højkomité, der fungerede som et nationalråd. Men det ønskede ikke at være et officielt bindeled til de britiske myndigheder, fordi det kunne føre til en indirekte accept af den jødiske indvandring.